

Держава продовжує робити ставку на реалізацію приватно-державних проектів із високим ступенем рентабельності, внаслідок яких зможе отримувати стабільний дохід. Це поки єдиний можливий спосіб для влади знайти реальні важелі впливу на приватний капітал. Проте, варто зазначити, що критерій високої рентабельності не завжди має бути вирішальним щодо вибору партнерства. Більш важливими є критерії, які пов'язані із забезпеченням національних інтересів, соціалізацією економіки та суспільства країни загалом.

У таких умовах, по-перше, держава має брати на себе функцію просування вітчизняних товарів на зовнішній і внутрішній ринки і подолання адміністративних бар'єрів, по-друге, функцію створення й фінансування фондів за схемою, у якій кошти вносять і бізнес, і держава, а потім здійснюється взаємний контроль за розподілом коштів. Безумовно, у цьому випадку і кредитні ставки, і терміни виконання відрізняються від звичайних ринкових. Спільні фонди мають проводити постійний моніторинг тих регіонів, у яких вони містяться, та давати об'єктивну інформацію щодо підприємницького клімату, рівня корупції, умов роботи тощо. Результати цього моніторингу повинні регулярно надаватися партнерам, що є запорукою успішної спільної діяльності.

У цьому контексті заслуговує на увагу корисний досвід Японії, яка почала активно використовувати державно-приватне партнерство після Другої світової війни. Японська система передбачала постійні консультації між урядом, насамперед Міністерством зовнішньої торгівлі та економіки, та найбільшими бізнес-компаніями. На таких зустрічах обговорювалися, а потім приймалися принципові рішення з економічної політики країни. Головною темою зустрічей тих років була експансія на світові ринки, вирішення питань, які ніші та з якими продуктами найдоцільніше освоювати. Успіхи, які продемонструвала японська економіка в післявоєнні роки, були пов'язані саме з цією роботою. Японія швидко вийшла на той рівень, коли вона сама змогла пропонувати західним країнам свій досвід щодо підвищення продуктивності праці та освоєння світових ринків.

Висновки і перспективи подальших розробок. Підсумовуючи викладене вище, можна зробити такі висновки. По-перше, розвиток державно-приватного партнерства в контексті формування моделі соціально орієнтованого регулювання національної економіки є важливим напрямом розв'язання суперечностей у сфері соціальної політики, однією з форм прояву яких є нерівномірність розподілу соціального навантаження між державою, приватним сектором і суспільством. Економічне партнерство держави й бізнесу, що дає змогу залучити додаткові інвестиції, стає особливо важливими для розвитку економіки країни. Протягом тривалого періоду держава не може реалізувати великі інфраструктурні проекти, у яких має потребу приватний капітал, але брак інвестицій стримує цей процес. Вирішенню таких проблем допомогла б така форма партнерства, як концесія. У кінці 90-х років минулого століття у концесію стали активно передаватись об'єкти надрокористування та значно меншою мірою – об'єкти електроенергетики, транспорту, портів, аеропортів тощо.

По-друге, державно-приватного партнерства в контексті формування моделі соціально орієнтованого регулювання національної економіки передбачає

необхідність нормативно-правового регламентування, а також певного рівня фінансового забезпечення та регулювання.

Література

1. НАУ. Законодавство України. Кодекси. Закони України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.nau.kiev.ua/>.
2. Delmon D. Understanding options for private participation (PPP) in infrastructure: Seeing the forest for the trees: PPP, PSP, BOT, DBFO, concession, lease / D. Delmon. – World Bank, 2010.
3. Послання Президента України Віктора Януковича до Українського народу (з Експертною доповіддю НІСД "Україна XXI століття. Стратегія реформ і суспільної консолідації" / уклад. А.В. Єрмолаєв. – К. : Вид-во НІСД, 2010. – 128 с.

Макара О.В. Государственно-частное партнерство в контексте социально ориентированного развития страны

Раскрыта сущность становления института государственно-частного партнерства, выделены сферы экономики, которые наиболее нуждаются в государственно-частном партнерстве в контексте формирования модели социально ориентированного регулирования национальной экономики, очерчены ожидаемые результаты в социально ориентированной экономике, которые позволят снизить бюджетный дефицит на всех уровнях государственного управления и повысят качество общественных услуг благодаря привлечению частных инвесторов, а также облегчат процесс долгосрочного планирования для объектов общественной инфраструктуры и бюджетных услуг.

Makara O. V. Public-Private Partnership in the context of socially oriented development of the country

The essence of the public-private partnership institute establishing is determined. The areas of economy that greatly need public-private partnership in the context of socially oriented national economy regulation model are highlighted. Results expected in socially oriented economy allowing reduction of budget deficits at all levels of management and improvement of public services quality by attracting private investment, and also facilitating long-term planning for public infrastructure and public services, are outlined.

Keywords: public-private partnership, economy, socially oriented economy, services, investment, long term planning.

УДК 332:341.1:711.432:911.375

Аспір. А.В. Колодійчук –

Інститут регіональних досліджень НАН України

ІННОВАЦІЙНА МЕТРОПОЛІЙНА ФУНКЦІЯ МІСТА ЧЕРНІВЦІВ: ІНФРАСТРУКТУРНИЙ ПІДХІД

Застосовано інфраструктурний підхід до аналізу реалізації інноваційної метрополійної функції Чернівців. Охарактеризовано склад і учасників інноваційно-трансфертної інфраструктури міста Чернівців, серед яких Буковинський інноваційний центр, Інноваційний фонд "Буковина інноваційна", інноваційні підрозділи вищих навчальних закладів міста тощо. Сформульовано рекомендації щодо удосконалення виконання обласним центром Буковини його інноваційної метрополійної функції. Висловлено пропозиції щодо створення Буковинського інноваційного кластера, а також обґрунтовано передумови його формування.

Ключові слова: інновації, метрополійна функція, бізнес-інкубатор, інфраструктура, кластер, інноваційний фонд, транскордонне співробітництво, трансфер, промисловість.

Постановка проблеми. Розвиток інноваційної інфраструктури є потужним чинником модернізації промисловості, економічного зростання. Іннова-

ційна інфраструктура не лише акумулює науково-технічні знання та інноваційні розробки, але через цю інфраструктуру здійснюється їх трансфер, результатом якого в підсумку стає виробництво промислової інноваційної продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розбудови інноваційної інфраструктури, трансферу інноваційних технологій, процесів метрополізації, розвитку регіональних суспільних систем досліджено у працях таких вчених, як Б.В. Гриньов, М.І. Долішній, О.Г. Дружинін, О.В. Красовська, О.Є. Кузьмін, Л.К. Семів, Л.Т. Шевчук, Т.М. Шотік, О.М. Ястремська та ін. Водночас питання реалізації інноваційних метрополійних функцій міст залишаються розкритими і вивченими недостатньо і тому потребують подальших досліджень у цьому напрямку.

Мета роботи – дослідження інноваційної метрополійної функції міста Чернівців через інфраструктурний підхід.

Виклад основного матеріалу. Пріоритетні напрямки та заходи, спрямовані на сприяння розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності у Чернівцях визначає "Програма розвитку інвестиційно-інноваційної діяльності в місті Чернівцях на 2012-2015 роки" (затверджена Рішенням Чернівецької міської ради від 29.03.2012 р., №446), в якій висловлено ідеї щодо створення муніципального інноваційного центру (МІЦ) Департаментом економіки Чернівецької міської ради. Проте ця програма в основному обмежується проведенням бізнес-курсів, тренінгів, виставок, конференцій, конкурсів, створенням інтернет-порталів тощо, причому переважно увага надається лише туризму, екопроектів, "зеленої економіки". А сферу промисловості взагалі не враховують.

У 2012 р. в промисловому комплексі міста Чернівців склалася виробнича структура на базі 84 підприємств, які за основними видами промислової діяльності поділяються на 10 галузей. Ними реалізовано товарної продукції на 2251,06 млн грн, що на 10,6 млн грн більше порівняно з 2011 р. У 2012 р. інноваційною діяльністю займалося 35 промислових підприємств, або 36,0 % від кількості підприємств основного кола, які визначені органами статистики.

Як відомо, елементами інноваційної інфраструктури є такі інституції, як [5, с. 110]: регіон науки, технополіси, бізнес-інкубатори, венчурні компанії, науково-дослідні інститути, центри НТІ тощо.

Інноваційну інфраструктуру міста Чернівців становлять: Буковинський інноваційний центр, Буковинський центр реконструкції і розвитку, Термоелектричний центр RAPID (Research, Application, Production, Instruction, Design), в якому бере участь Інститут термоелектрики НАН України та МОН України, відділ інноваційного розвитку Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича, сектор інноваційного розвитку Буковинського державного медичного університету.

Термоелектричний центр RAPID – це виробничий, науково-технічний та навчальний комплекс, мета якого науково-технічний розвиток термоелектрики і виробництво термоелектричної продукції. Цей інноваційний центр включає таких учасників: Інститут термоелектрики НАНУ та МОНУ, кафедра термоелектрики ЧНУ, компанія "Алтек", видавництво спеціалізованої літератури.

Буковинський інноваційний центр на базі БДФА утворений у рамках транскордонної українсько-румунської співпраці з метою стимулювання роз-

витку малого і середнього інноваційного підприємництва із використанням інноваційно-наукового потенціалу буковинських освітніх та наукових установ. Буковинський інноваційний центр покликаний впроваджувати європейські стандарти менеджменту, пошук інвесторів для регіональних інноваційно-інвестиційних проектів, бізнес-інкубування, працевлаштування випускників.

Динамічно розвивається останнім часом і сектор інноваційного розвитку Буковинського державного медичного університету (БДМУ). Результатами його діяльності є те, що у 2012-2013 н. р. кількість отриманих охоронних документів, власником яких є БДМУ, збільшилась у 2,3 раза, а кількість виданих посвідчень на раціоналізаторські пропозиції зросла на 32 % [2].

Буковинський центр реконструкції і розвитку (БЦРР), який є членом Національної Асоціації агентств Регіонального Розвитку України, виконує такі функції: проектно-програмна (розроблення інноваційно-інвестиційних проектів, програм, бізнес-планів, налагодження транскордонної співпраці); економіко-стимулювальна (полягає у стимулюванні розвитку малого та середнього підприємництва через проведення консультацій та тренінгів, налагодження асоціативних зв'язків з бізнес-середовищем прикордонних територій); інформаційно-комунікаційна (інформаційно-консультаційна робота центру, надання ним комунікаційних послуг для учасників регіонального фінансового ринку); екологічно-превентивна (здійснення комплексу заходів із попередження та вирішення екологічних проблем у регіоні); аграрно-кооперативна (сприяння розбудові регіональної мережі кооперації аграрних підприємств регіону); консолідує (здійснення заходів, спрямованих на консолідацію підприємств, організацій, установ для активізації соціально-економічного розвитку Чернівецької обл.).

З-поміж об'єктів підтримки інноваційного підприємництва в Чернівцях – 2 бізнес-центри ("Чернівецький бізнес-центр" та бізнес-центр "Інтерсті"), бізнес-інкубатор, лізинговий центр, інноваційний фонд (ЧМГО Фонд "Буковина інноваційна") та аудиторська фірма. Один з двох бізнес-центрів у Чернівцях – "Чернівецький бізнес-центр", який входить до складу Української Консалтингової Мережі, надає три види послуг: 1) консалтинг (PR, реклама, менеджмент, маркетинг, бухгалтерський облік, фінансовий аналіз, інвестиційне проектування, бізнес-планування); 2) інформаційно-пошукові послуги; 3) навчальні бізнес-тренінги та семінари.

У місті також успішно функціонує бізнес-інкубатор для підтримки перспективних стартапів. Інноваційний фонд ЧМГО Фонд "Буковина інноваційна" – це громадська організація, діяльність якої спрямована на інноваційний розвиток освіти, науки та бізнесу на Буковині [7], на консолідацію буковинського інтелектуального інноваційного потенціалу, його капіталізацію та моніторинг його прирощення, апробацію зарубіжного досвіду у регіоні.

Необхідно зазначити, що частина наукових установ мають можливість доступу до ряду елементів трансфертної інфраструктури, розташованих в інших містах. Йдеться про Центр колективного користування приладами (ЦККП) "ТЕМ-SCAN" НАН України при Інституті проблем матеріалознавства НАНУ, а також про Центр трансферу технологій та Центр комерціалізації інтелектуальної власності і трансферу технологій Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут".

Окремо варто наголосити, що надзвичайно потужним рушієм розвитку інноваційної інфраструктури міста є функціонування інвестиційного фонду "Буковина", який для підтримки інноваційного підприємництва пропонує, по-перше, надання пільгових кредитів, а, по-друге, фінансування проектів на стадії "ідеї". Якщо перший напрямок інвестування зорієнтований на модернізацію промисловості, то другий – на реалізацію перспективних інноваційних ідей, ІТ-розробок тощо.

Досить успішною, на наш погляд, є ідея створення Буковинського інноваційного кластеру в межах міста Чернівців, в якому освітній блок складуть Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича, Буковинський державний медичний університет, Буковинський державний фінансово-економічний університет, Західноукраїнський економіко-правничий університет, Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, Чернівецький факультет НТУ "Харківський політехнічний інститут", Чернівецька філія Міжрегіональної академії управління персоналом, блок наукових установ – Інститут термoeлектрики НАНУ та МОНУ, Чернівецьке відділення Інституту проблем матеріалознавства ім. І. Францевича, Чернівецький науково-дослідний та проєктний інститут землеустрою (підпорядкований Державному агентству земельних ресурсів України), а державні органи і місцеві влада: Чернівецька міська рада, Чернівецька обласна державна адміністрація, Чернівецька обласна рада. Можемо також зазначити, що на Буковині вже реалізуються певні промислові галузеві інноваційні кластерні ініціативи. Прикладом є старт у 2013 р. проєкту утворення Буковинського деревообробного кластера на базі Асоціації деревообробників Буковини. Зважаючи на те, що місто має сильні позиції у розрізі промисловості в машинобудуванні, легкій, деревообробній та харчовій промисловості, то саме такою повинна бути спеціалізація такого інноваційного кластера. Водночас не можна не враховувати і наявність євро регіону "Верхній Прут", який по суті є екоєвро регіоном. Це надасть змогу певною мірою, використовуючи транскордонну співпрацю, підвищити екологічні стандарти у промисловості Чернівців.

За прикладом створеного у місті Львові ІТ-кластера у підсумковому звіті "Проєкту з розвитку ІТ галузі міста Чернівці", підготовленому "PPV Knowledge Networks" у рамках проєкту "Сприяння економічному розвитку та зайнятості" за підтримки Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) у Чернівцях рекомендують "створити галузеве регіональне об'єднання для розвитку ІТ (кластерну ініціативу), котре сприятиме розвитку бізнес-середовища Чернівців, провадитиме системну діяльність, спрямовану на промоцію міста як центру ІТ", тобто як інноваційну метрополію регіону у сфері ІТ. Менторську допомогу у розвитку цієї кластерної ініціативи і надає "PPV Knowledge Networks".

Наші рекомендації щодо удосконалення реалізації інноваційної метрополійної функції міста Чернівців такі:

1. Формування Буковинського інноваційного кластера, який би консолідував зусилля місцевої влади, наукових та освітніх установ, інноваційного бізнесу міста;
2. Створення ЦНП у Чернівцях як координуючої ланки всіх кластерних ініціатив у місті, як центру акумулювання інноваційної активності регіону. У

сусідніх областях ЦНП існують у Хмельницькому, Івано-Франківську, Вінниці;

3. Спрямування діяльності структур Євро регіону "Верхній Прут" на активізацію інноваційного розвитку, для чого необхідне проведення відповідного комплексу організаційних та економічних заходів, причому як з української, так і з румунської сторони;
4. Промоція інвестиційно-інноваційного потенціалу Чернівців, розвиток логістично-транспортної інфраструктури, інформаційних мереж.

Можливе створення ЦНТЕІ на базі ЧТЕІ КНТЕУ за схемою, яка реалізована у Вінниці (ЦНТЕІ ВТЕІ КНТЕУ, або відділ НТІ бібліотеки Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ). Це можливо зокрема і завдяки потужній бібліотеці, яка щорічно обслуговує 5 тис. користувачів, видає понад 615 тис. документів. З мережі ЧТЕІ КНТЕУ можливий доступ до таких наукових баз даних як INTAS "Електронна наукова інформація для бібліотеки і наукових організацій", електронна база ЦУЛ тощо.

Висновки. З усього викладеного вище можна зробити такі висновки та узагальнення. Перелічені об'єкти інноваційно-трансфертної інфраструктури не просто є рушієм модернізації промисловості міста Чернівців, але й роблять Чернівці інноваційною метрополією Буковини. Проте попри певні досягнення у розбудові інноваційної інфраструктури Чернівців, все ж діяльність значної частини об'єктів цієї інфраструктури обмежується лише бізнес-тренінгами і коворкінгом, що фактично великою мірою робить інноваційну інфраструктуру міста більше номінальною, ніж реальною. З іншого боку, немає сформованого попиту на послуги цієї інфраструктури з боку промисловості Чернівців та області через її низьку зацікавленість у значному зростанні інноваційної активності, що пояснюється відповідним соціально-економічним рівнем розвитку країни загалом і Буковини зокрема, відсутністю реальних механізмів стимулювання інноваційної діяльності.

Література

1. Звіт про роботу департаменту економіки міської ради за 2012 рік. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://chernivtsy.eu/portal/zvit-pro-robotu-departamentu-ekonomiki-mis-koyi-radi-za-2012-rik>.
2. Офіційний сайт Буковинського державного медичного університету. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://innovation.bsmu.edu.ua/sklad-kafedri>.
3. Офіційний сайт Буковинського центру реконструкції і розвитку. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://bcdr.cv.ua/about_bcdg.php?id_page=3.
4. Проєкт з розвитку ІТ галузі міста Чернівці. Підсумковий звіт. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://ppv.net.ua/wp-content/uploads/Chernivtsi-IT-Development.pdf>.
5. Регіональні суспільні системи / НАН України, Ін-т регіональних досліджень; Відп. ред. Л.К. Семів. – Львів, 2007. – 496 с. – Сер. "Проблеми регіонального розвитку".
6. У Чернівецькій області функціонують 17 кредитних спілок. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://vidido.ua>.
7. ЧМГО Фонд "Буковина інноваційна". [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://plus.google.com/+BukinnovationInfo/posts>.

Колодийчук А.В. Інноваційна метрополійна функція міста Чернівців: інфраструктурний підхід

Использован инфраструктурный подход к анализу реализации инновационной метрополитанской функции Черновцов. Охарактеризованы состав и участники инноваци-

онно-трансфертной инфраструктуры города Черновцов, среди которых Буковинский инновационный центр, Инновационный фонд "Буковина инновационная", инновационные подразделения высших учебных заведений города и т.д. Сформулированы рекомендации по совершенствованию выполнения областным центром Буковины его инновационной метрополийной функции. Высказаны предложения по созданию Буковинского инновационного кластера, а также обоснованы предпосылки его формирования.

Ключевые слова: инновации, метрополийная функция, бизнес-инкубатор, инфраструктура, кластер, инновационный фонд, трансграничное сотрудничество, трансфер, промышленность.

Kolodiychuk A.V. Innovative metropolitan function of Chernivci city: infrastructural approach

The infrastructural approach to the analysis of implementation of innovative metropolitan function of Chernivtsi is used in the paper. The composition and members of innovation-transfer infrastructure of the city Chernivtsi are characterized, including Bukovinian Innovation Center, Innovation Fund " Bukovina Innovational ", innovation units of higher educational institutions and more. Recommendations for the improvement of performance of the regional center of Bukovina, its innovative metropolis function are formulated. Suggestions for creating of Bukovinian innovative cluster are stated and conditions of its formation are substantiated.

Keywords: innovation, metropolitan function, business incubator, infrastructure, cluster, innovation fund, cross-border cooperation, transfer, industry.

УДК 338.48.6:7/8(477.8)

Доц. О.П. Савицька, канд. екон. наук;
студ. О.І. Федорович – НУ "Львівська політехніка"

КУЛЬТУРНИЙ ТУРИЗМ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Розглянуто теоретичні аспекти культурного туризму, узагальнено підходи різних авторів до висвітлення терміна "культурний туризм". Охарактеризовано туристичний потенціал Львівщини та стан культурного туризму регіону. Виділено найпопулярніші туристичні об'єкти та екскурсійні маршрути. Наведено позитивні тенденції туристичних потоків та зростання кількості готелів у Львівській області. Проаналізовано переваги та загрози культурного туризму у регіоні. Описано один з найновіших та найбільш перспективних проектів розвитку культурного туризму, який реалізується на території області.

Ключові слова: туризм, культурний туризм, туристи, історико-культурна спадщина, Львівщина, пам'ятки культури, культурний потенціал, фестивалі.

Постановка проблеми. Сьогодні туризм відіграє не тільки важливу роль в економічному зростанні багатьох національних економік, але й трансформується у пріоритетний соціокультурний феномен розвитку людства на шляху досягнення міжетнічної толерантності у глобальному масштабі. Туризм в Україні – це ключова галузь економіки, розвиток якої повинен забезпечити відкритість вітчизняної економіки, посилити демократичність та євроінтеграційний курс держави. Туризм цілком справедливо виступає стратегічною сферою регіонального розвитку Львівської обл., що регламентовано у низці нормативно-правових документів. Так, у стратегії розвитку Львівщини до 2015 р. однією зі стратегічних цілей визначено розвиток Львівської обл. як регіону чистою і привабливого навколишнього середовища, культури, туризму і рекреації.[1]

Культурний туризм – багатогранний феномен: могутній фактор економіки, соціальний інститут і сфера культури. Актуальність його дослідження зу-

мовлена тим значенням, що набуває культурний туризм в епоху глобалізації. Культурний туризм дає змогу розширити кругозір і поглибити світосприймання особистості, показати велич творінь людського генія, що сприяє естетичному розвитку і духовному збагаченню людини. Саме культурний туризм дає змогу звернутися до вивчення культурної спадщини людства, її гуманістичного змісту, інтегративного характеру, що поєднує всіх людей планети Земля у прагненні до життя в усій повноті його виявів. Сьогодні існує стійка тенденція до розширення сегменту культурного туризму. За прогнозами Всесвітньої туристичної організації (ВТО), частка історико-культурного туризму до 2020 р. становитиме 25 % від загальних показників світового туризму [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Про прямий та непрямий позитивний економічний ефект функціонування індустрії культурного туризму зазначають у своїх працях такі вітчизняні вчені як В. Кифяк, М. Кляп, Г. Дроздова, В. Кравців, О. Любіцева, М. Мальська, Ю. Мігущенко, Н. Мікула та ін., які підтверджують, що сьогодні туристична галузь є перспективним сегментом формування конкурентоспроможності в Україні на різних рівнях – від регіонального до державного. Проте проблеми розвитку культурного туризму в Україні розкриті недостатньо і потребують подальшого опрацювання, що і визначило актуальність цієї роботи.

Мета дослідження – визначення теоретичних аспектів культурного туризму та його проявів, загроз і перспектив його розвитку у Львівській обл.

Виклад основного матеріалу. Культурний туризм одним із засобів інформування громадян про інші регіони України та світу. Цей вид туризму охоплює відвідання історичних, культурних або географічних визначних місць. Основна мета цих мандрівок – ознайомлення з пам'ятками історії, архітектури, мистецтва, природними та етнічними особливостями, сучасним життям народу тощо. Туризм відіграє важливу роль в осмисленні власної ідентичності, у відродженні локальних традицій. Для молоді особливо важливим є усвідомлення історико-культурного значення здобутків власної країни, гордості за неї.

Вперше поняття "культурний туризм" офіційно на міжнародному рівні використано в матеріалах Всесвітньої конференції з культурної політики у 1982 р. [3]. Серед вітчизняних та закордонних немає єдиних підходів щодо визначення поняття "культурний туризм" (табл.).

Табл. Наукові підходи до висвітлення суті поняття "культурний туризм"

Видання (автор)	Визначення
ICOMOS (міжнародна рада з питань пам'яток і визначних місць) [3]	Невеликий сегмент ринку пізнавального або освітнього і найчастіше елітарного характеру, присвячений поширенню й роз'ясненню культурної ідеї.
Кляп М.П. [4]	Відвідання історичних, культурних або географічних визначних пам'яток.
Дроздова Г.М. [5]	Подорож з метою ознайомлення з історико-культурними цінностями й унікальними природними об'єктами.
Любіцева О.О. [6]	Ознайомлення туристів з природою, культурно-історичним надбанням і сучасним життям країни
Енциклопедичний словник-довідник з туризму [7]	Поїздки з метою ознайомлення і пізнання культурної спадщини різних країн і народів